

Odešel Jan Beran (1944–2020)

V listopadu roku 2020 zemřel ve věku 76 let PhDr. Jan Beran, Ph.D., dlouholetý pracovník Masarykovy univerzity v Brně. V posledních letech měl sice zdravotní problémy, ale definitivní tečku za jeho životem udělalo onemocnění covid-19.

Jan Beran byl případem člověka, který v řadě směrů začínal „od píky“. Vystudoval učitelství a působil na základních školách. Učitelské zkušenosti i snaha o hlubší poznání pedagogicko-psychologických problémů školy ho přivedly k tomu, že v Brně (už jako učitel) vystudoval další obor – psychologii – a tomu už zůstal věrný.

Měl jednu neocenitelnou vlastnost, pro kterou stojí za to připomenout jeho celoživotní práci: *měl rád učitele* a celý svůj život usiloval, aby se jim dostalo (ať v rámci pregraduálního studia, či dalšího vzdělávání) toho nejlepšího, co jim pedagogika a psychologie může poskytnout. Na rozdíl od některých vysokoškolských kolegů a kolegyní, kteří se cítí povzneseni nad „obyčejné praktiky“, věnoval se profesnímu rozvoji učitelů naplno. Takových odborníků není v Čechách, na Moravě a ve Slezsku mnoho, a ještě méně je těch, kteří to opravdu umí.

Po učitelské etapě svého života začal pracovat v Krajském pedagogickém ústavu a na začátku devadesátých let ho převedl pod Masarykovu univerzitu v podobě Centra pro další vzdělávání učitelů (CDVU MU).

Pro doškolování učitelů hledal vhodné materiální zázemí a našel je v budově bývalé základní školy ve Šlapanicích u Brna. Dosáhl toho, že objekt byl rekonstruován, byl přistavěn ubytovací i stravovací blok a vzdělávací akce se mohly rozběhnout. Vytvořil tým výborných lektorů z řad učitelů a ředitelů škol, z řad odborníků z jiných oborů (zdravotníků, psychologů, právníků), praktiků i vysokoškolských učitelů.

Kursy neměly podobu pouhého poslouchání přednášek, ale účastníci museli řešit vybrané kazuistiky, diskutovat; dostávali úkoly, které byly zaměřeny na zkvalitnění jejich výuky a poradenské činnosti na vlastních školách. O tom, že kursy byly úspěšné, svědčí skutečnost, že někteří učitelé a ředitelé škol, kteří kursy absolvovali, se posléze stali sami kvalitními lektory. Tým lektorů vzdělával učitele, ředitele škol i úředníky školské správy; věnoval se školení výchovných poradců a metodiků prevence i školních inspektorů. Akční rádius Centra se neomezoval jen na Jihomoravský kraj, ale postupně přibývalo zájemců z celé Moravy a posléze i z Čech. Hrubé odhady říkají, že době, kdy Centrum existovalo, prošlo vzděláváním více než 2 000 jenom samotných výchovných poradců. Centrum vydávalo pro účastníky kursů vlastní a velmi kvalitní studijní materiály; posléze začalo vydávat i knižní publikace pro širší odbornou veřejnost [např. Mareš, J., & Krívohlavý, J.

(1995). *Komunikace ve škole*. Brno: CDVU]. V průběhu času bylo Centrum z rozhodnutí nadřízených orgánů změněno na obecněji zaměřenou instituci pod názvem Centrum dalšího vzdělávání (míněno nejen učitelů) až ho posléze rektor MU prof. Jiří Zlatuška zrušil jako nepotřebné a objekt ve Šlapnicích se stal běžným ubytovacím zařízením. Jan Beran poté přešel na Pedagogickou fakultu MU, na Katedru psychologie, kde pracoval až do své smrti.

Jan Beran nebyl jenom „regionálním“ pracovníkem. Měl širší rozhled: zajímal se o školství v zahraničí, objížděl a na místě studoval fungování základních a středních škol např. ve Skandinávii. Seznámil jsem se s ním blíže v roce 1990, kdy jsme jezdili na MŠMT do Prahy a pracovali v různých komisích pro změny v českém školství. Přinášel tam odborné postřehy a příklady z reálné školní praxe; upozorňoval, co se osvědčilo v zahraničí a čím bychom se měli inspirovat, a co jsou naopak nereálné vize (Beran, 1993). Podílel se na ověřování některých inovativních školských programů (Beran, Machalová, Smékal et al., 1997; Beran, Smékal, Vaňurová et al., 1998; Smékal & Beran, 1999).

V roce 1996, kdy jsem po prof. Zdeňku Helusovi (který se stal děkanem Pedagogické fakulty UK) přebíral členství v Akreditační komisi vlády, vybral jsem si do pracovní skupiny pro pedagogiku, psychologii a kinantropologii také J. Berana. Výborně se osvědčil v letech 1997–1998, kdy tříčlenná výjezdní skupina Akreditační komise (J. Mareš, J. Šemberová, J. Beran) objela všech devět pedagogická fakult v ČR.

Uskutečnila rozhovory s vedením fakult, kontrolu na místě a zpracovala souhrnné hodnocení reálného stavu i úkoly fakult pro budoucí období. V průběhu dalších let J. Beran sledoval pokračující úsilí o inovování českého školství a vyjadřoval se k němu (Beran & Švec, 1996; Smékal & Beran, 1997). Se svými spolupracovníky přinesl (jako jeden z mála v té době) kritické pohledy na způsob uskutečňování tzv. kurikulární reformy českého základního a středního školství (Beran, Mareš ml., Ježek, 2007).

Jaký byl Jan Beran jako člověk? Jedním slovem pravý Moravák. Nevysoký, živý, s bystrými očima, prošedivělými vlasy a šedivou bradkou. Převážně optimisticky naladěný, s občasnými návaly smutku. Muzikant tělem i duší. Od mládí hrál výborně na housle s různými folklorními soubory. Vypracoval se až do Brněnského rozhlasového souboru lidových nástrojů (zkráceně BROLN) a absolvoval s ním nejedno zahraniční turné i řadu nahrávek pro Supraphon a Českou televizi. Byl velmi kamarádský, rád pracoval s mladými lidmi, pomáhal jim v odborném růstu. Málokdo věděl, že neměl jednoduchý život, neboť se rodině narodil syn s rozsáhlým mentálním postižením. S manželkou o něj pečovali doma (což nebývá běžné) až do jeho skonu v dospělosti.

Co po Janu Beranovi zůstane? To, co umí málokdo: přirozené, nenařizené propojování akademické sféry a běžné každodenní praxe učitelů na základních a středních školách. Tím, že získal osobní zkušenosti jak s problémy regionálního školství, tak s problémy přípravy učitelů

na vysokých školách, uměl chápat obě strany a obohacoval každou z nich. Na rozdíl od vysokoškolských spolupracovníků méně psal a více prakticky konal.

Často se říká, že každý je nahraditelný. To je sice pravda, ale už se nedodává, kým nahraditelný a v jakém rozsahu. Jan Beran nám bude chybět.

PUBLIKACE

- Beran, J. (1993). K aktuálním problémům pedagogické psychologie. *Pedagogická orientace*, (8/9), 33–35.
- Beran, J., Machalová, M., Smékal, V. et al. (1997). *Obecná škola po čtvrtém roce ověřování*. Brno: CDVU MU.
- Beran, J., Mareš, J. ml., & Ježek, S. (2007). Rezervované postoje učitelů k dalšímu vzdělávání jako jeden z rizikových faktorů kurikulární reformy. *Orbis scholae*, 2(1), 111–131.
- Beran, J., Smékal, V., Vaňurová, M. et al. (1998). *Obecná škola – I. stupeň po pátém roce ověřování*. Brno: CDVU MU.
- Beran, J., & Švec, V. (1996). Ředitelovo pojetí vnitřní pedagogické evaluace školy. In *Pedagogická evaluace v podmínkách současné české školy* (s. 106–109). Sborník IV. konference ČAPV. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Janás, J., & Beran, J. (2004). Historie, současnost a budoucnost Univerzity třetího věku na MU v Brně. In *Vzdělávání seniorů na vysokých školách v České republice 2004* (s. 38–42). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
- Smékal, V., & Beran, J. (1997). Jakého učitele potřebuje naše škola? *Moderní vyučování: časopis pro nové programy v českém základním vzdělávání*, 3(9), 7–9.
- Smékal, V., & Beran, J. (1999). *Obecná škola v zrcadle pětiletého výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita.

prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc.